

Hnutí DUHA – Friends of the Earth Czech
Republic
Údolní 33
602 00 Brno
IČO 15547779

Ochrana přírody a kůrovcová kalamita

I. Státní správa – aplikace legislativy

Natura 2000

Evropská komise opakovaně upozornila Ministerstvo životní prostředí v obdobném případě EVL a PO Šumava, že fyto-sanitární zásahy „mohou být umožněné pouze na základě striktní aplikace ustanovení jak článku 6.2, tak článku 6.3 a 6.4 směrnice o stanovištích“ (dopis komisaře Janeze Potočnika ministru Tomáši Chalupovi ze dne 14. 6. 2012. Totéž je uvedeno v dopise ředitele oddělení ENV.E.3 – Environmental Enforcement Evropské komise, DG Environment ze dne 8. 2. 2017 adresovaného FoEE Europe a Hnutí DUHA: „jakékoliv fyto-sanitární opatření (holiny) je nezbytné považovat za projekty, které mohou mít negativní vliv na Naturu 2000 a vyžadují postup podle článku 6. 3 evropské směrnice o stanovištích 92/43/EEC“. Nezbytnost takového postupu potvrdil i Evropský soudní dvůr v případě kácení kůrovcem napadených stromů v Bělověžském pralese (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:62017CJ0441&rid=1>).

Považujeme proto za zásadní, aby MŽP a AOPK urychleně předložily plán, podle kterého připustí/nepřipustí fyto-sanitární opatření v jednotlivých EVL a PO, resp. jakým způsobem naplní požadavek článku 6.2 (případně nechá posoudit vliv plánu podle článku 6.3) směrnice o stanovištích.

Postupem omezením činnosti podle § 66 ZOPK tak, aby v lokalitách Natura 2000 byla vyloučena činnost, která by mohla mít negativní vliv na předměty ochrany, by procedurálně došlo k naplnění článku 6.2 evropské směrnice o stanovištích. Ovšem **aby se skutečně předešlo ohrožení předmětů ochrany EVL a PO, musí být nezpochybnitelným způsobem předem dokladované při jaké míře asanačních zásahů (a jakých) lze negativní vliv vyloučit. To musí dopředu vědět jak orgány ochrany přírody, tak vlastníci lesů.** Příklad: Správa NP Šumava nechala po orkánu Kyrill zpracovat autorizovanými osobami pro hodnocení dle § 45i zákona č. 114/1992 Sb. Expertní posouzení vlivů záměru Řešení následků orkánu Kyrill v NP Šumava na Evropsky významnou lokalitu a Ptačí oblast Šumava (Bejček et al. 2007). Expertní posudek stanovil, jaké postupy (tři varianty postupu) lze na jednotlivých stanovištích a vzhledem k jednotlivým druhům, které jsou předměty ochrany, použít, aby bylo lze vyloučit negativní vliv. Obdobně aby mohla vyloučit negativní vliv průběžných asanačních zásahů proti kůrovci na předmět ochrany – tetřeva hlušce, nechala Správa NP Šumava v roce 2016 do doby než proběhne

plnohodnotná EIA, zpracovat Expertní posouzení vlivů na EVL a PO: Postup proti kůrovcům s ohledem na území výskytu populace tetřeva hlušce – přechodný režim. Následně pak omezila postup při asanačních opatření v souladu s posouzením tak, aby nemohla vzniknout možnost negativního vlivu na tetřeva hlušce.

Za zásadní považujeme, aby AOPK nechala zpracovat taková expertní posouzení pro jednotlivé EVL a PO, které jsou nebo by mohly být v příštích dvou letech dotčeny fyto-sanitárními zásahy.

Do doby, než budou známy výsledky expertních posudků vlivu fyto-sanitárních opatření, by měly orgány ochrany přírody vyloučit veškeré zásahy v EVL a PO, kde k nim aktuálně dochází nebo kde to v dohledné době hrozí, postupem podle §66, resp. §84 ZOPK, případně s využitím dalších příslušných ustanovení ZOPK (např. §26 odst. 3 písm. a)).

V případech, kdy vlastník po domluvě s AOPK budou chtít postupovat intenzivněji, s využitím postupů u kterých expertní posudek nevyločil negativní vliv na předměty ochrany, musí proběhnout proces posouzení vlivu podle článku 6.3 evropské směrnice o stanovištích. Příklad: Posouzení vlivů na životní prostředí podle § 6 zákona č. 100/2001 Sb. záměru „Postup proti kůrovcům s ohledem na území výskytu populace tetřeva hlušce“ v NP Šumava viz https://portal.cenia.cz/eiasea/detail/EIA_MZP474

V případě záměru použití insekticidů musí vždy dojít k vydání stanoviska podle §45i (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 2 As 49/2013G109 ze dne 18.12.2015) a následně posouzení vlivu na životní prostředí podle článku 6.3 evropské směrnice o stanovištích. Protože dopředu není známo množství použitého postřiku a především vzhledem ke známým účinkům používaných insekticidů na bázi cypermethrinu není možné vyloučit negativní vliv stanoviskem podle §45 i ZOPK, resp. jen ve zcela výjimečných případech, kdy předmětem ochrany nejsou stanoviště a biotopy ovlivněné vodou, hmyz a hmyzožraví ptáci.

MŽP by mělo zaslat instrukci o výše uvedeném postupu všem orgánům ochrany přírody, které spravují potenciálně dotčené EVL a PO, nejen AOPK.

Neměla by se opakovat situace v EVL Rejvíz, kde jsou předmětem ochrany například rašelinné smrčiny (L9.2A), acidofilní smrčiny (9410) včetně podmáčených smrčín (L9.2B) či střevlík hrbolatý (*Carabus variolosus*). V části EVL Rejvíz, která je zároveň národní přírodní rezervací, jsou fyto-sanitární opatření modifikována platnými rozhodnutími orgánu ochrany přírody tak, že v části rezervace nejsou umožněné, v části probíhá chemická asanace za použití insekticidu na bázi cypermethrinu a na části probíhá asanace kácením (s ponecháním dřeva na místě po odkornění či chemické asanaci). V části EVL Rejvíz, která není chráněná zároveň i jako národní přírodní rezervace, probíhají fyto-sanitární opatření bez omezení. Nebyl vyloučen vliv fyto-sanitárních opatření podle §45i ZOPK, nedošlo k posouzení vlivu fyto-sanitárních opatření na předměty ochrany postupem podle článku 6.3 evropské směrnice o stanovištích.

Zvláště chráněná území a zvláště chráněné druhy

Uplatnění výkonu státní správy by mělo dbát všech relevantních ustanovení ZOPK:

Pro CHKO §25 odst. 2): Hospodářské využívání těchto území se provádí podle zón odstupňované ochrany tak, aby se udržoval a zlepšoval jejich přírodní stav a byly zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce těchto území.

A zejména §26 odst. 3 písm. a): Na území první a druhé zóny chráněné krajinné oblasti je dále zakázáno

a) hospodařit na pozemcích mimo zastavěná území obcí způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů anebo nevratně poškozovat půdní povrch, používat biocidy, měnit vodní režim či provádět terénní úpravy značného rozsahu,

Pro NPR §28 odst. 2): (2) Využívání národní přírodní rezervace je možné jen v případě, že se jím uchová či lepší dosavadní stav přírodního prostředí.

A zejména §29: Na celém území národních přírodních rezervací je zakázáno

a) hospodařit na pozemcích způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů nebo nevratně poškozovat půdní povrch, provádět chemizaci, změnu vodního režimu a terénní úpravy

Pro PR §34 odst. 1 písm. a): Na celém území přírodních rezervací je zakázáno

a) hospodařit na pozemcích způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystému anebo nevratně poškozovat půdní povrch

Pro NPP §35 odst. 2): Změny či poškození národních přírodních památek či jejich hospodářské využívání, pokud by tím hrozilo jejich poškození, je zakázáno

Pro PP §36 odst. 2): Změna nebo poškození přírodní památky nebo její hospodářské využívání vedoucí k jejímu poškození jsou zakázány.

Pro zvláště chráněné druhy rostlin §49 odst. 1): Zvláště chráněné rostliny jsou chráněny ve všech svých podzemních a nadzemních částech a všech vývojových stádiích; chráněn je rovněž jejich biotop. Je zakázáno tyto rostliny sbírat, trhat, vykopávat, poškozovat, ničit nebo jinak rušit ve vývoji.

Při plošné aplikaci asanačních opatření neplatí ustanovení §49 odst. 1 jen pro silně a kriticky ohrožené druhy rostlin, ale s ohledem na §49 odst. 3 také na ohrožené druhy rostlin.

Pro zvláště chráněné druhy živočichů §50 odst. 1) a 2): Zvláště chránění živočichové jsou chráněni ve všech svých vývojových stádiích. Chráněna jsou jimi užívaná přirozená i umělá sídla a jejich biotop. Je zakázáno škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů, zejména je chytat, chovat v zajetí, rušit, zraňovat nebo usmrcovat. Není dovoleno sbírat, ničit, poškozovat či přemísťovat jejich vývojová stadia nebo jimi užívaná sídla.

Plošnou aplikaci asanačních opatření přitom nelze považovat za běžné obhospodařování nemovitosti (§49 odst. 3) takže ustanovení §50 odst. 1 a 2 platí nejen pro silně a kriticky ohrožené druhy živočichů (§49 odst. 4), ale také na ohrožené druhy živočichů.

Postup omezením činnosti podle §66 musí vyloučit porušení výše uvedených ustanovení ZOPK nebo musí orgán ochrany přírody rozhodnout o udělení výjimek.

K aplikaci postupu udělení výjimky podle §26 odst. 3, §29 a) a §34 odst. 1 písm. a), kde se jedná o zákaz intenzivních technologií, mezi které patří i vytvoření holiny:

Holina - porostní půda úmyslně odlesněná řádnou mýtní těžbou, nebo nahodile v důsledku živelní pohromy a dosud nezalesněná. Lesnický naučný slovník I, 1.vyd., Ministerstvo zemědělství, Praha 1994. 743 s. ISBN 80-7084-111-7

Pokud jde o minimální velikost takto odlesněné plochy, aby naplňovala znaky holiny, obecně uznávané číslo neexistuje. Z lesního zákona lze dovodit, že plocha 0,2 ha už může být bezpečně za holinu považována (viz § 33 odst. 1 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích). Holina může ovšem vzniknout i na menší ploše. Např. Rozhodnutí Ministerstva životního prostředí z 5. 3. 2007 č. j. 18517/ENV/06 – 972/620/06 hovoří ve druhém výroku o holině „větší než 5 arů souvislé plochy“.

Jako vodítko je vhodné použít Závěrečné stanovisko veřejného ochránce práv Sp. zn.: 4064/2011/VOP/MPO ze dne 1. 3. 2012 (str. 8-10) a Usnesení Ministerstva životního prostředí, odboru péče o národní parky č. j. 25240/ENV/11 ze dne 13. 4. 2011, které se týkají obdobného postupu v NP Šumava (zasíláme v příloze).

Naopak změnu vyžaduje Metodické doporučení odboru zvláštní územní ochrany přírody a krajiny a Odboru legislativního MŽP k uplatnění pojmu intenzivní technologie a souvisejících pojmů použitých v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ze dne 24. 4. 2013, který chybně definuje pojem „ekosystém“, když jako jednotky prostorového vymezení ekosystémů určuje typy přírodních stanovišť, jejichž charakteristika a indikační druhy jsou uvedeny v Katalogu biotopů České republiky (AOPK ČR, 2001). Takové vymezení je v rozporu s definicí uvedenou v § 3 odst. 1 písm. j) ZOPK: „Ekosystém je funkční soustava živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací a které se vzájemně ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a čase“. Reálně neexistují přesné hranice mezi biotopy, různé biotopy jsou na daném místě propojené výměnou látek, tokem energie a předáváním informací, kde se jednotlivé složky různých biotopů vzájemně ovlivňují a vyvíjejí se v určitém prostoru a čase. Při tomto pojetí některé biotopy tvoří obrovské celky označené uměle jako "ekosystémy", kde jedna i několikahektarová holina vypadá jako maličkost, byť na daném místě prokazatelně mění strukturu a funkci ekosystému.

AOPK by měla aktivně uvědomit vlastníky o předpokládaném postupu v ZCHÚ a v oblastech výskytu ZCHD, při kterém nedojde k porušení ustanovení ZOPK. V případě záměru použít intenzivnější fytosanitární zásahy upozornit na nezbytnost udělení výjimek na žádost vlastníka. Rozhodne-li se omezit asanační opatření postupem podle §66, vydat toto rozhodnutí.

Orgány ochrany přírody by měly postupem podle §84 ZOPK revidovat v minulosti vydané výjimky zejm. tam, kde došlo ke změně stavu (kalamitní stav) – zejm. CHKO Jeseníky a kde neodpovídají navrženému postupu (viz dále).

MŽP by mělo zaslat instrukci o doporučeném postupu všem orgánům ochrany přírody, kterých se týká (nejen AOPK).

II. Přístup ke kůrovcové kalamitě

Navržený postup musí garantovat dodržení výše uvedených zákonných limitů.

Je třeba pracovat se skutečností, že v některých oblastech asanační zásahy nemají žádný vliv na šíření kůrovce, protože v celém okolí nejsou prováděné včas a cena dřeva často nezaplátí ani náklady na asanaci – takže chybí i věcné i ekonomické zdůvodnění zásahů. Takových oblastí bude v příštím roce pravděpodobně více, než tomu bylo letos. Pro budoucí porosty je pak vždy mnohem lepší, když vznikají pod ochranou souší než na holinách, kde dochází erozi a degradaci půdy, narušení vodního režimu. I v hospodářských lesích mimo přirozené smrčiny je možné uschlé porosty smrku podsázet vhodnými druhy stromů do dvou let po odumření a pak nechat 30 let (po dobu nepřístupnosti porostu) být, a po té případně pokračovat s hospodářskými zásahy. Snahou ochrany přírody v ZCHÚ by mělo být v takové situaci ponechat maximální množství stromů stát a asanační zásahy zcela minimalizovat nebo zcela vyloučit – k tomu využít veškerých množností, které ZOPK dává.

Od určitého stupně napadení je mylný předpoklad, že lze postup kalamity zastavit nebo alespoň co nejvíce zpomalit, aby došlo k maximální možné věkové, prostorové a druhové diferenciaci následných porostů a udržení kontinuity lesního prostředí. Při kalamitním napadení nejde v maloplošných ZCHÚ či maloplošných lokalitách Natura 2000 chtít zastavit nebo zpomalit kalamitu. A v situaci, kdy v okolních lesích je efektivita asanačních zásahů menší než 80% (t. j. když kůrovec vylétne z více než 20% napadených stromů), to nelze ani ve velkoplošných ZCHÚ, což je aktuální situace v CHKO Jeseníky a některých částech CHKO Beskydy.

Navrhujeme postup v MZCHÚ, v I. a II. zónách CHKO nastavit podle toho, zda chrání přirozené smrčiny nebo jde o nepřirozený výskyt smrku a dále dle situace v oblasti: kalamitní stav kůrovce x běžný nebo zvýšený výskyt kůrovce. S následujícím managementem nebo kombinacemi:

- Přirozené smrčiny v MZCHÚ a I. zóny CHKO + kalamitní výskyt kůrovce v přiléhající oblasti = bez asanace, ponechání na samovývoj.
- Přirozené smrčiny ve II. zóně CHKO + kalamitní výskyt kůrovce v přiléhající oblasti = bez asanace. Další možnosti jen v případě, že jsou prokazatelně smysluplné z hlediska efektu pro tlumení kůrovce v širší oblasti: nedestruktivní zásahy (loupání na stojato, drážkování polomů), asanace pokácením a odvozem na plochách menších než 0,2ha nebo větších /v tom případě nutnost výjimky ze zákona §26 odst. 3 písm. a)/, ale s ponecháním 30% stojících stromů asanovaných nedestruktivním způsobem (loupání na stojato) z důvodu zachování lesního prostředí, částečného zastínění půdy a podílu tlejícího dřeva.
- Přirozené smrčiny v MZCHÚ + zvýšený nebo základní stav kůrovce v přiléhající oblasti = bez asanace zejm. tam, kde je ponechání na samovývoj cíl managementu, nebo pouze nedestruktivní zásahy (loupání na stojato, drážkování polomů)

- Přirozené smrčiny v I. zóně CHKO + zvýšený nebo základní stav kůrovce v přiléhající oblasti = bez asanace nebo nedestruktivní zásahy (loupání na stojato, drážkování polomů) nebo asanace pokácením a drážkováním jednotlivých stromů nebo malých skupin do velikosti ploch 0,04 ha a odstupem od dalšího místa asanace kácením na výšku porostu.
- Přirozené smrčiny v II. zóně CHKO + zvýšený nebo základní stav kůrovce v přiléhající oblasti = nedestruktivní zásahy (loupání na stojato, drážkování polomů) nebo asanace pokácením a odvozem jednotlivých stromů nebo malých skupiny do velikosti ploch 0,04ha a odstupem od dalšího místa asanace kácením a odvozem na výšku porostu.
- Porosty mimo přirozené smrčiny v MZCHÚ a I. zónách CHKO + kalamitní výskyt kůrovce v přiléhající oblasti = bez asanace, podsadby souší vhodnými dřevinami do 2 let po odumření smrkových porostů
- Porosty mimo přirozené smrčiny ve II. zónách CHKO + kalamitní výskyt kůrovce v přiléhající oblasti = bez asanace, podsadby souší vhodnými dřevinami do 2 let po odumření smrkových porostů, asanace pokácením a odvozem na plochách menších než 0,2ha nebo větších, ale s ponecháním 30% stojících stromů asanovaných nedestruktivním způsobem (loupání na stojato) z důvodu zachování lesního prostředí, částečného zastínění půdy a podílu tlejícího dřeva.
- Porosty mimo přirozené smrčiny v MZCHÚ, I. a II. zónách CHKO + zvýšený nebo základní stav kůrovce v přiléhající oblasti = nedestruktivní zásahy (loupání na stojato, drážkování polomů), asanace pokácením a odvozem.

Přitom je nutné specifikovat, co je považováno za přirozené smrčiny, jinak dojde při praktické aplikaci ke sporům. Smrk má vysoké přirozené zastoupení nejen v 8. lvs, ale v 7 lvs a své místo má i v 6 lvs.

Chemickou asanaci nelze považovat za nedestruktivní opatření a neměla by být vůbec uvažována.

V Praze 24. září 2018

Jaromír Bláha

Hnutí DUHA – Friends of the Earth CR